

Kv Guldet 6, 1997

**- stadsgårdar i utkanten av
det tidigmedeltida Sigtuna**

Anders Wikström

Rapport Arkeologisk undersökning

Kv Guldet 6, 1997

**- stadsgårdar i utkanten av
det tidigmedeltida Sigtuna**

Anders Wikström

Sigtuna Museum

Stora Gatan 55
193 30 Sigtuna

sigtunamuseum@sigtuna.se
www.sigtunamuseum.se

Omslagsbild: Närbild på en åskvigg, fnr 1064, som påträffades strax utanför ingången till ett hus.

Produktion: Sigtuna Museum

© Text: Anders Wikström
© Kartor: Sigtuna Museum om inget annat anges
© Foto: Sigtuna Museum om inget annat anges
© Form/layout: Jacques Vincent
Original: Anders Wikström

Tryck : Sigtuna Museum 2010

ISSN : 1401-4645
ISBN : 978-91-86292-09-6

Det är förbjudet att reproducera innehåll från boken i någon form, elektroniskt eller på papper eller på annat vis, utan inhämtad skriftlig tillåtelse från utgivaren.

Innehåll

Inledning	5
Topografi	5
Provundersökningar 1996	6
Metod	6
Resultat	8
Fas 1	9
Fas 2	10
Fas 3	11
Fyndmaterial och datering	14
Keramik	15
Kammar	15
Osteologi	17
Materialet	18
Matrester/slaktrester?	19
Slutsatser	21
Referenser	23
Administrativa uppgifter	25

Figur 1
Orienteringskarta med schaktets placering i staden.

Inledning

Sigtuna Museums Uppdragsverksamhet utförde den 16 september - 14 oktober 1997 en arkeologisk slutundersökning i kvarteret Guldets 6 på uppdrag av tomtägaren som avsåg att bygga ett bostadshus. Slutundersökningen föregicks av två provundersökningar utförda 1996, som också ingår som en del av denna avrapportering. Undersökningarna utfördes således för över tolv år sedan. Mycket har hänt sedan dess, både inom branschen och i Sigtuna. Bland annat har två större arkeologiska undersökningar gjorts, i kvarteret Professorn 1, 1999 (Wikström 2008-12-04, Tesch 2007) och i kvarteret Humlegården 2006 (Wikström (red) 2008), som har inneburit förändringar i vårt synsätt om Sigtunas medeltida historia.

Även dokumentationsmetoderna och registreringsrutinerna har förändrats (t ex Wikström (red) 2008). Rapportarbetet från den arkeologiska undersökningen har också dröjt och dessutom genomförts i omgångar med flera års mellanrum. Intäkterna från undersökningen har sedan länge upparbetats och efterföljande bearbetning har bekostats av intäkter från senare undersökningar. En följd av detta är att till exempel fyndmaterialet inte har kunnat granskas i detalj på grund av tidsbrist. Fynden är således endast grovt registrerade och fyndgenomgången ska därför betraktas som preliminär och översiktlig. Senare års undersökningar har också inneburit en förändrad syn på registreringsrutinerna. Till exempel har floran med teknisk keramik utökats betydligt (se Söderberg 2008). I samband med den senaste bearbetningen inför den slutgiltiga rapporten gjordes därför en kontroll av delar av fyndmaterialet varvid en hel del fel och brister upptäcktes och korrigerades. Hela fyndmaterialet är dock inte genomgången. Fyndmaterialet, främst metallerna, är idag också mycket utsatta för korrosion och är i stort behov av konservering.

Det undersökta området stod också öppet i flera år vilket innebar att schaktkanterna eroderade. Dessutom bytte tomten ägare och det dröjde flera år innan något hus byggdes. När husbygget slutligen kom till skott blev det större än ursprungligt schakt utan att detta anmäldes till länsstyrelsen. Dessutom skedde senare markarbeten norr om huset. Även

dess arbeten skedde utan anmälan. Allt detta har inneburit att kulturlager har blivit bortschaktade, utan antikvarisk närvaro. När nu denna rapport är klar och publicerad är det arkeologiska ärendet avslutat och materialet därmed tillgängligt. Allt dokumentationsmaterial och alla föremål är dock inte redovisade i rapporten på grund av ovanstående skäl. Övrigt material förvaras i Sigtuna museums arkiv och är tillgängligt för den som är intresserad av fördjupade studier. Förhoppningen är att delar av materialet, till exempel det osteologiska, ska bearbetas och publiceras i andra sammanhang.

Topografi

Kvarteret Guldets ligger i den allra västligaste delen av Sigtunas stadskärna (figur 1). Det topografiska och geografiska läget för undersökningsytan var mycket intressant eftersom få moderna undersökningar har utförts inom denna del av det medeltida Sigtunas stadsområde. Strax väster om och i nära anslutning till schaktet finns en markant svacka i terrängen som leder i nord-sydlig riktning. Denna har tolkats som en numera uttorkad bäckfåra som under medeltiden också ska ha fungerat som skiljelinje mellan staden och omgivande gravfält/kyrkogårdar (rekonstruerade stadsplaner i till exempel Tesch 2007: 93). Inga kulturlager har hittills påträffats väster om denna linje. Någon bäck i detta område finns dock inte utritad på några historiska kartor och frågan är om avrinningsområdet runt omkring räcker för att fylla en bäck. Inte heller finns det några arkeologiska belägg för bäckfåran, vilket gör tolkningen osäker.

Vid utgrävningsområdet är markytan 5,5–6,7 meter över havet och den sterila postglaciala leran är på en nivå som lägst 5,05 meter över havet. Terrängen ned mot nuvarande vattenlinje utgörs av en svagt lutande backe. Tidigare arkeologiska undersökningar i närheten har bland annat utförts i kvarteret Nunnan (strax norr om kv Guldets) 1982-87 med anledning av byggnation av flera bostadshus. Vid dessa undersökningar framkom bebyggelserester och kristna gravar (se bland annat Wikström 2008-11-24).

Provundersökningar 1996

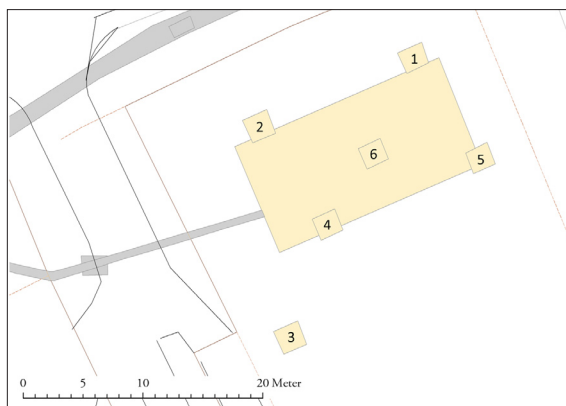
Inom det planerade byggområdet, som omfattade både ett bostadshus och ett separat garage, grävdes sex provrutor i två omgångar. Provruta 1-3 undersöktes i juni 1996. Ruta nr 1 och nr 2 förlades till det planerade bostadshuset och nr 3 till garaget. Provrutorna var 2x2 meter stora och banades av med grävmaskin. I två av dessa handgrävdes 1x1 meter stora rutor ned till den glaciala leran. Efter en förändring av bostadshusets läge var det nödvändigt att undersöka den nya ytan med ytterligare tre provrutor, nr 4-6 (figur 2). Dessa undersöktes i oktober 1996. Efter ytterligare en förändring av bostadshusets placering ökade det slutgiltiga schaktets omfattning vid slutundersökningen 1997. Det hamnade dock inom ramen för provrutorna, med undantag för nr 1 och 2 som ligger med ena halvan innanför schaktet och den andra utanför.

I provruta 1 och 2 fanns kulturlager och en mängd stenar. I provruta 2 låg stenarna i en tydlig rad och tolkades som en syllstensrad. Provruta 3 innehöll inga kulturlager. Av de tre återstående provrutorna var det enbart ruta 6 som innehöll tydliga kulturlagerföljder, ca 0,3 meter tjockt. I provruta 4 och 5 fanns en mycket otydlig kulturlagernivå som enbart var 0,05 - 0,10 meter tjockt. Utifrån resultaten från provundersökningarna fanns det anledning att tro att den norra halva delen av ytan innehöll ostörda kulturlager och hus med tillhörande passager och dropprum.

Metod

Vid utgrävningen i kvarteret Guldets 6 användes en dokumentationsmetod som utarbetades vid undersökningen i kvarteret Trädgårdsmästaren 9 och 10 (1988-1990). Metoden är i grunden en stratigrafisk metod där avsikten är att undersöka varje enskilt kulturlager (Petterson 2007: 7). Förfarandet skiljer sig dock från den kontextuella dokumentationsmetoden (single context se främst Harris 1989; Harris et al 1993) på två huvudpunkter, dels vilken betydelse sektionerna tillmäts, dels synen på de stratigrafiska enheternas innehåll och avgränsning (för en vidare diskussion om skillnaderna mellan de två metoderna se Wikström (red) 2008: 17ff).

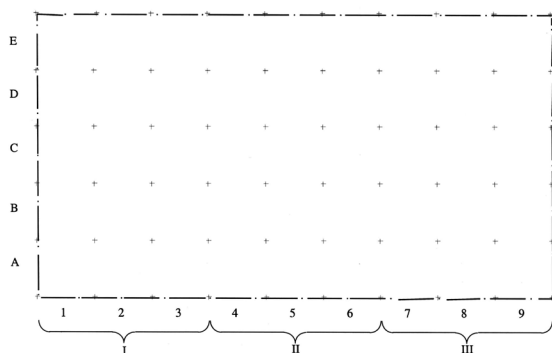
I kvarteret Trädgårdsmästaren delades undersökningsytan upp i tre schakt som grävdes vid olika

Figur 2
Schaktplan med förundersökningens sex schakt och slutundersökningens schakt.

tillfällen, (ett i väster och ett i öster samt en cirka 2 meter bred sektion i Nicolai gränd). Avgränsningen mellan varje schakt utgjordes av en schaktvägg/sektion. Dessutom placerades tillfälliga sektioner/profilbänkar vinkelrätt över tomterna för att kunna koppla ihop bebyggelsen i sidled. Inom varje delområde var strävan att gräva kulturlagren i samtida bebyggelseskikt och dokumentera konstruktioner och lager i plan. Dessa skikt motsvarade en byggnads hela livslängd (konstruktions-, bruknings- och destruktionsfas). Planritningarna från de olika undersökningsytorna relaterades sedan till sektionerna och användes som nyckel i det stratigrafiska arbetet, samt för att lokalisera enskilda bebyggelselämningar (Tesch muntligen; Petterson 1995: 68ff; se även Ros 1996).

Ett liknande arbetssätt användes vid undersökningen i kvarteret Guldets 6. Vid undersökningens inledning delades ytan in i ett koordinatnät. Detta byggdes upp av stakkäppar i 2 x 2 meter stora rutor. Rutorna benämndes A-E i nord-sydlig riktning och 1-9 i öst-västlig ritning, med början i det sydvästra hörnet som därmed blev ruta A1 (figur 3). Koordinatrutorna användes som en indelning av undersökningsytan i mindre delar framförallt för fyndspridning där grävskikt användes och som referenspunkter vid uppmätning och ritning av konstruktioner på planritningarna. Den minsta stratigrafiska enhet som användes i fältarbetet var således grävskikt, med början på skikt 1.

Figur 3
Koordinatnät.

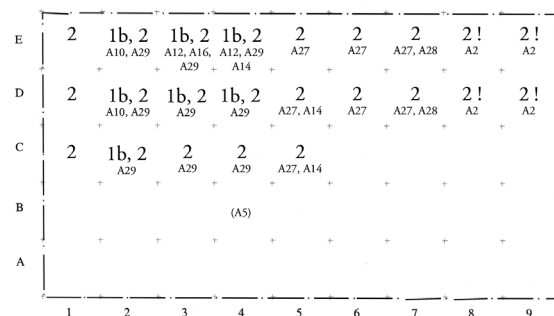
Ambitionen var att gräva fram en heltäckande bebyggelsenivå som i fält tolkades som samtida. Grävskikten kom därför att täcka stora delar av ytan och baserades inte på enskilda lager utan styrdes av rutindelningen och bebyggelsen. Således kan ett grävskikt existera både inomhus och utomhus. Om denna distinktion inte hade gjorts i fält kunde fyndmaterialet inte separeras i efterhand. Fynden togs tillvara på hackbord och benämndes utifrån den ruta och det skikt de hittades, ex A1:1 (ruta: skikt).

I den stratigrafiska efterbearbetningen användes plan- och sektionsritningar, grävskikt/rutor och höjdpunkter för att indela konstruktioner och bebyggelseskikt i tidsbestämda faser. De bebyggelsenivåer som i fält tolkades som samtida visade sig vid efterbearbetningen inte alltid vara samtida. Detta arbetssätt innebar att tre olika, och ibland motsägelsefulla, informationskällor fanns att tillgå. På planritningarna är i huvudsak konstruktioner inritade, men ibland även enskilda lager som dock inte användes för insamling av fynd.

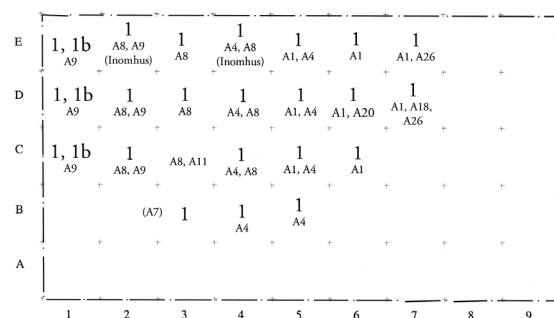
Grävskikten dokumenterades och beskrevs på blanketter och användes i huvudsak för insamling och indelning av fyndmaterial och osteologiskt material. Grävskikten är inte kopplade samman eller relaterade till konstruktioner/anläggningar vilket innebär att de insamlade fynden endast mer översiktligt kan knytas till specifika miljöer.

Den största nackdelen med grävskikt är att de inte var styrda av enskilda lager utan av rutindelningen och strävan efter att gräva i samtida bebyggelse-

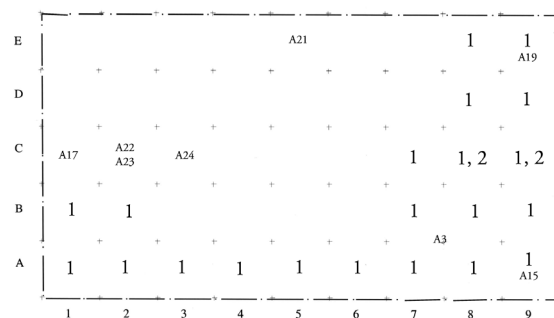
skikt. Fyndinsamlingen blev därmed mycket statisk och innebar till exempel att grävskikt 1b i ruta E2 relaterades till fas 1 medan samma grävskikt i ruta E1 relaterades till fas 2 (figur 4). Slutligen profilritningar med lagernummer som inte är relaterade till grävskikt vilket ofta gav motsägande information. All denna motsägelsefulla information tillsammans med en mycket dålig bevarandegrad för organiskt material påverkade möjligheten att använda det tillvaratagna fyndmaterialet och det osteologiska materialet på ett tillfredsställande och meningsfullt sätt. De har därför i tolkningen främst diskuterats i mer generella drag och inte i detalj.

Fas 1

Fas 2

Fas 3

Figur 4
Grävskikt och rutor indelade i faser..

Resultat

Huvudsyftet inför slutundersökningen var att få en datering av kulturlagren och konstruktionerna samt få ett bättre underlag för en tolkning av stadsområdets utseende och funktion. Den totala undersökningsytan uppgick till 180 m² (inklusive ett 1 meter brett frischakt). Matjord och ett lager med i huvudsak recent material, ca 0,10–0,30 meter tjockt, grävdes initialt bort med grävmaskin (se figur 9 profil 4). Därefter tog undersökning med handkraft vid och pågick i ungefär fyra veckor. Jorden vattensållades inte. Allt osteologiskt material samlades in och bearbetades och analyserades delvis av studenter vårterminen 1999 vid osteoarkeologiska forskningslaboratoriet vid Stockholms universitet (se referenslistan).

En stor del av undersökningsområdet, cirka 40 %, innehöll mycket lite eller inga synliga konstruktioner (figur 6, 7 och 8). Denna yta ligger i den sydöstra delen och går diagonalt genom hela schaktet varvid den berör alla A och B rutor, samt hela eller delar av rutorna C1-C9, D7-D9 och E8-E9. Kulturlagret i dessa rutor var endast 0,05-0,10 m tjockt, innehöll mycket få fynd och var omrört. Det troliga är att marken har plöjts och att eventuella konstruktioner och lager därmed förstörts. Trots den sentida verksamheten fanns en del väl synliga konstruktioner i de norra delarna. Totalt framkom fyra stadsgårdar, ett dropprum och två passager. På tre stadsgårdar kunde hus med säkerhet konstateras, genom dess syllstensrader och härdar. Totalt undersöktes minst sju olika hus.

Stadsgårdarna delades in i två faser, fas 1 och fas 2. Till detta kommer ytterligare en fas, fas 3, som i tid sträcker sig fram till idag. Faserna dateras enligt följande (se vidare nedan för dateringsdiskussion):

Fas 1: sent 900-tal - 1030

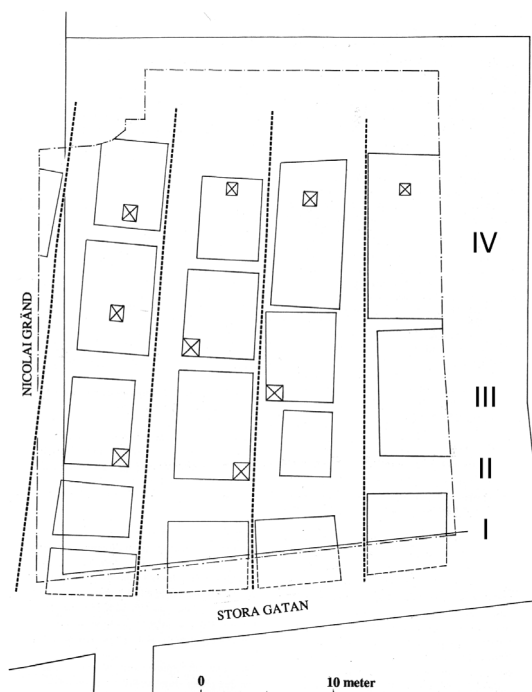
Fas 2: 1030 - 1060

Fas 3: 1060 - fram till idag

Enligt tidigare undersökningsmaterial framför allt från kvarteret Trädgårdsmästaren 9 och 10 är stadsgårdarnas utseende och husens placering likartat i hela Sigtuna. Stadsgårdarna från undersökningen i kvarteret Trädgårdsmästaren har delats in i fyra zoner (figur 5; t ex Tesch 2007: 88 och däri hänvi-

sad litteratur). Zon I ligger nära huvudgatan med övervägande hantverksaktiviteter. Därefter följer zon II med flera funktioner som hantverk, vävning och eventuell lagring av varor och förnödenheter. Normalt sett finns inga härdar i husen i dessa två första zoner. Zon III innehåller bostadshus med tyngdpunkt på hushållsfunktioner. Oftast har dessa hus hörnhärd. Slutligen zon IV som karaktäriseras av små mängder fynd ofta av mer exklusiv karaktär. Husen är större och har en öppen mitthärd och har troligtvis en mer social funktion som samlingsplats för gårdens folk – hallen (Pettersson 2007: 8).

Resultaten från undersökningen i Guldets 6 tyder på att husen i huvudsak tillhör zon III, motsvarande indelningen från Trädgårdsmästaren. Det är därför troligt att den norra profilkanten befinner sig ungefär 10-12 meter från den medeltida gatan och att husen i huvudsak har använts som köks/bostadshus.

Figur 5
Bebyggelsen indelad i zoner från den arkeologiska undersökningen i kvarteret Trädgårdsmästaren 9 och 10, 1988-90 (efter Tesch 1990: 31 Fig. 5).

Fas 1

Stadsgård 1

Den östligaste stadsgården var mycket otydlig på grund av att större delen av den var omörd. Dess placering avgjordes främst med hjälp av en passage (A13), omrörda lager och en koncentration av störda stenar (A2) samt en stenrad i provruta 1 tolkat som syllstenar (figur 6). De omrörda stenarna i A2 kan med viss försiktighet tolkas som det sydvästra hörnet av ett hus. Den exakta placeringen och storleken på huset gick inte att avgöra och det är sannolikt att det rör sig om en sammanblandning av flera faser med hus. Lagren från A2 har därför placerats i fas 2, men bör i strikt kontextuell mening tillföras fas 3 som utgör omrörda/plöjda lager.

Stadsgård 2

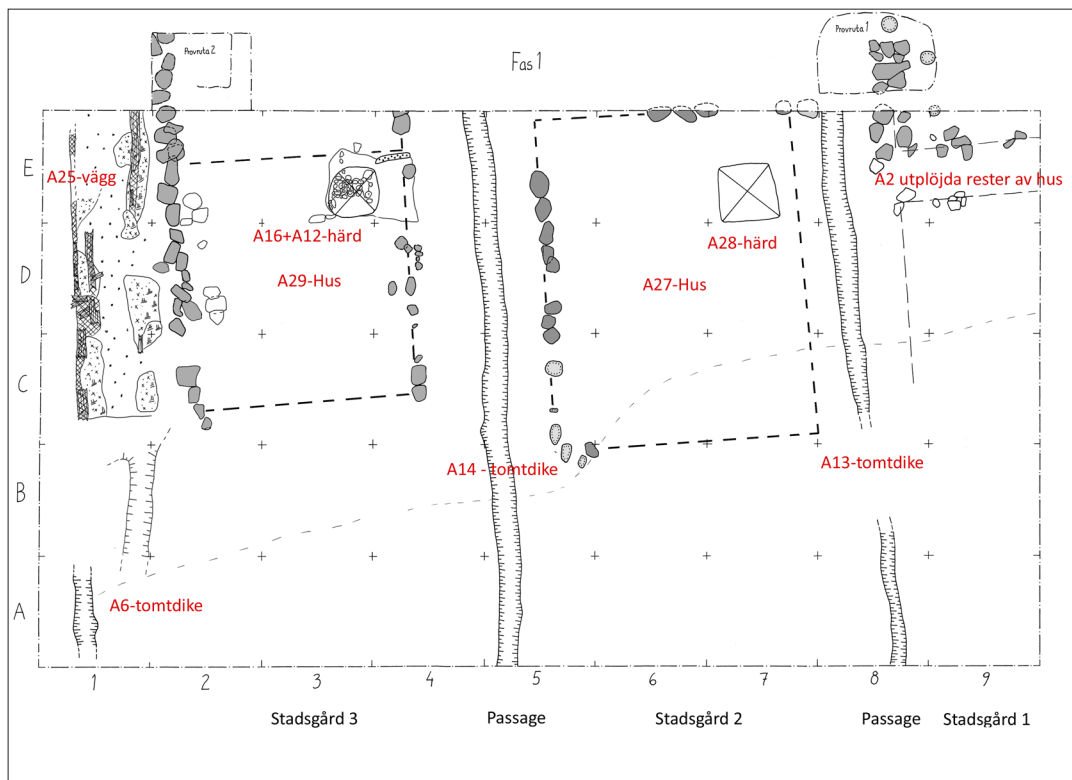
Avgränsningen för denna stadsgård var tydligare än stadsgård 1. Den omges av två passager (A13 och A14). I fas 2 var passagen mot stadsgård 1 mer otydlig men syntes som en koncentration av ben och större stenar. Passagen mellan stadsgård 2 och 3 var tydligare i såväl fas 1 som fas 2. Den syntes framförallt genom en mycket hög koncentration av ben och föremål.

På stadsgården fanns rester efter ett hus (A27) kvar. Av huset återstod endast den västra väggen och i den norra schaktkanten fanns några stenar som troligtvis var den norra gaveln. Grunden utgjordes av syllstenar. I den södra delen påträffades några stenlyft som sannolikt utgör det sydvästra hörnet på huset vilket i så fall innebär att huset var 4,6 meter brett och 6,0 meter långt. I det nordöstra hörnet fanns fragmentariska rester efter en hörnhärd (A28). Av de två övriga väggarna fanns inget kvar. Huset har sannolikt haft ett stampat jordgolv, vilket motsvaras av grävsikt 2 som i rutorna motsvarande huset var gråbrunt och sandigt (lager 2 i profil 4).

Den södra delen av stadsgården har förmodligen upptagits av ytterligare ett hus, men inga rester efter något hus fanns kvar. Enligt det gängse stadsgårdsmönstret i Sigtuna är det troligt att detta hus i så fall har varit en hallbyggnad, zon IV.

Stadsgård 3

Denna stadsgård har en tydlig gräns gentemot stadsgård 2 genom den mellanliggande passagen. På stadsgården fanns rester efter ett hus som brunnit (A29). Den östra syllstensraden i fas 1 var något otydligare än under fas 2 men i gengäld fanns stenar

Figur 6
Bebyggelse och anläggningar i fas 1.

klar upp till 5 meter från den norra schaktkanten. Syllen låg också mer åt öster. Den västra syllstensraden var mycket otydlig och ligger mer åt väster än i fas 2. Detta innebär att huset i fas 1 var cirka 0,25 meter bredare än i fas 2 och eventuellt längre. Huset har haft något som liknar en hörnhärd (A12 och A16) men utan några fasta större stenar och utan att vara placerad alldeles intill väggarna. Dock framträdde spår av en strimma med bränd sand och kol, vinkelrätt mot husets långsida och vid härden, vilken kan tyda på en innervägg. Inga gavlar kunde med säkerhet konstateras för huset, men placeringen av en nedrasad vägg (A25, grävskikt 1b, lager 6 i profil 4) kan möjligen ge en indikation om husets södra gavel.

I den norra profilen och i provruta 2 framkom ytterligare några större stenar som sannolikt utgör en fortsättning på den västra syllstensraden men någon gavelsten syntes inte. Huset längd är därför okänd men bredden är 4,2 meter. Husets golv har sannolikt utgjorts av stampad jord med inslag av sand (grävskikt 2 och lager 2 i profil 4). Ett tunt brand-/kollagret över hela ytan tyder på att huset har haft spån- eller trätak, och inte torvtak (se även hus A1 och hus A8).

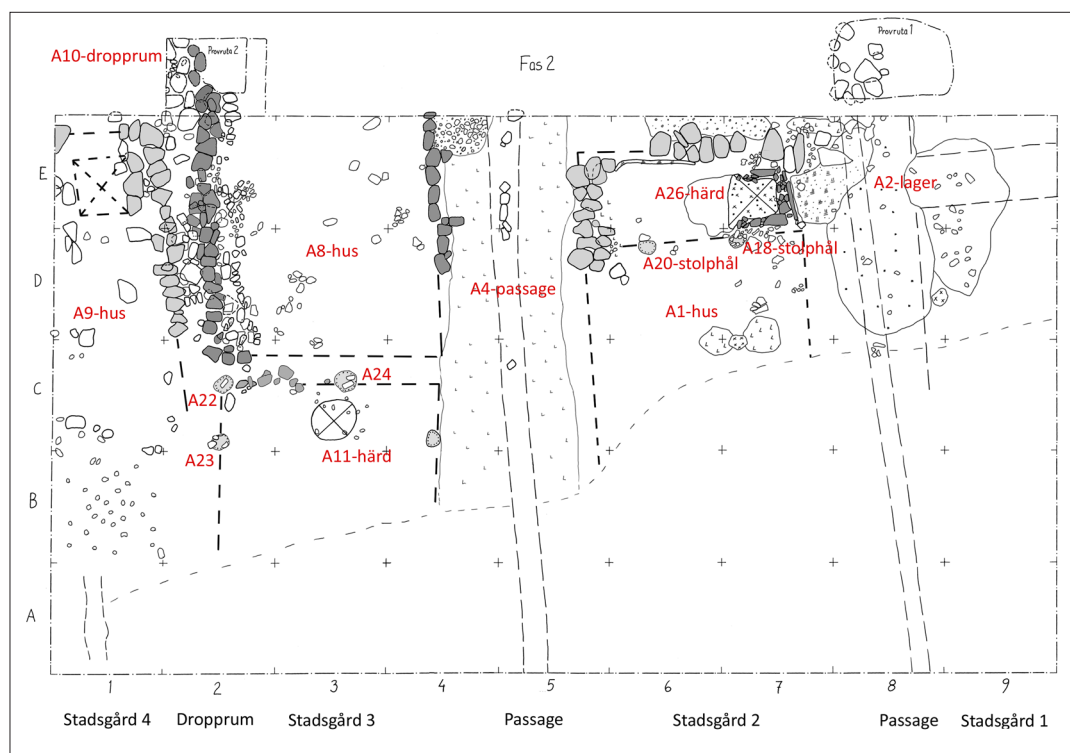
Fas 2

Stadsgård 1

Se beskrivning under fas 1.

Stadsgård 2

På stadsgård 2 fanns rester efter ett hus (A1). Det som återstod var delar av den västra väggen och den norra gaveln. Grunden utgjordes av syllstenar som var 0,2x0,2 meter upp till 0,4x0,6 meter stora. I det nordöstra hörnet fanns en mycket välbevarad hörnhärd (A26, figur 7). Den var uppbyggd av plana stenar i mitten och större kantställda stenar längs tre av sidorna. Härdens öppning var mot väster och det troliga är att husets ingång har varit placerad mitt emot härden. Strax söder om det sydvästra hörnet på härden fanns ett stolphål (A18) och 1,2 meter längre västerut fanns ytterligare ett stolphål (A20). Dessa har förmodligen burit upp en mullbänk (jmf Pettersson 1990: 40-41). Storleken på huset uppskattas till 3,8 meters bredd men med okänd längd. Liksom huset i fas 1 är den östra väggen och den södra gaveln förstörda av de sentida aktiviteterna. Golvet i huset har utgjorts av kulturlager blandat med lera och huset har möjligen brunnit vilket ett tunt lager med kol över hela ytan tyder på (både

Figur 7
Bebyggelse och anläggningar i fas 2.

golv, avsatt inomhuslager och kollager motsvaras av grävsikt 1). I vissa delar fanns fläckar av ett lergolv kvar. Det tunna brand-/kollaget tyder på att huset har haft spån- eller trätak.

Mellan stadsgård 2 och 3 fanns en passage. I passagens mitt framkom i denna fas en rad med kantställda stenar som troligtvis har fungerat som fundament till en träläggning.

Stadsgård 3

På stadsgård 3 fanns rester efter två hus, ett i den södra delen och ett i den norra (A8). Huset i den södra delen identifierades inte under pågående fältarbete utan tolkades först under den stratigrafiska bearbetningen. Huset har haft jordgrävda stolpar och sannolikt väggar i ramverk som har förstärkts med syllstenar. Av stolphålen återstod endast tre, A22, A23 och A24, och av deras placering att döma har väggarna varit gjorda i skiftesverk. Mot mitten av husets norra del fanns fragmentariska rester efter en härd (A11) som i ett första skede tolkades som en del av det norra huset (A8). Härden bestod enbart av ett asklager med enstaka skörbrända stenar. Mitthärden och de jordgrävda stolparna tyder på att huset har varit en 3,8 meter bred hallbyggnad. Husets längd gick inte att fastsälla.

De återstående delarna av huset (A8) i den norra delen av stadsgården var enbart syllstensrader längs den västra väggen och delar av den östra. Den västra syllstensraden var svårdefinierad på grund av en ansamling av stenar med en bredd på ungefär 2 meter och en längd på cirka 5 meter. Stenläggningen hade dessutom flera skikt utan tydliga avgränsningar. Vid den stratigrafiska bearbetningen kunde tre olika syllstensrader identifieras, varav den ena till Hus A8. Huset får då en bredd på nästan exakt 4 meter. Husets längd är okänd och någon härd påträffades inte. Utrymmet mellan syllstensraderna i väster var ca 0,4-0,6 meter brett och har därför tolkats som ett dropprum. Golvet i huset har sannolikt utgjorts av stampad jord (grävsikt 1, lager 8 och delar av lager 3 i profil 4). Ett par stenar vid den västra väggen som viker av mot öster utgör sannolikt det sydvästra hörnet. I mitten av den synliga delen av den östra väggen fanns ett par stenar som låg ut mot passagen. Dessa markerar sannolikt ingången till huset. Strax utanför påträffades dels en doppsko (fnr 289) till en svärdsslida, dels en flintdolk typisk för stenåldern (fnr 1064). Flintdolken har sannolikt varit en så kallad åskvigga som i jämförande etnologiskt material

har använts som skydd för blixtnedslag och bränder (Carelli 1996: 159). Placering av flintdolken strax utanför dörröppningen till huset är därför intressant i sammanhanget och har möjligen varit avsedd att skydda huset. Åskviggstraditionen verkar enligt Carellis genomgång av åskviggas i Lund ha varit stark inom danskt område och mer sällsynt längre norrut (ibid: 163). Enligt artikeln som skrevs 1996 fanns inga fynd av stenåldersredskap i Sigtuna alls. Någon ny genomgång har sedan dess inte gjorts, men flintdolken från kvarteret Guldet kan vara den enda i sitt slag från Sigtuna. Åskviggen till trots verkar huset ha brunnit, vilket ett heltäckande tunt kollager liknande det som påträffades i hus A1 tyder på. Det tunna brand-/kollaget tyder på att huset har haft spån- eller trätak.

Stadsgård 4

Beroende på undersökningsytans omfattning kunde endast en liten del av denna stadsgård undersökas. Det troliga är att det fanns minst en stadsgård till åt väster och att det är delar av ett hus (A9) inom denna del av schaktområdet. Den fjärde stadsgården verkar dock inte finnas i fas 1. De fragmentariska rester som tolkats som syllstenar var otydliga men kunde följas längs den västra delen av ovan nämnda stenläggning. Tre kantställda stenar i den nordöstra delen tolkades som delar av en hörnhärd. Inga ask- eller kollager påträffades dock vilket gör tolkningen osäker. Längst mot norr fanns några stenar som vek av mot väster vilket sannolikt utgör husets nordöstra hörn. Husets bredd och längd är oklara och golvet har sannolikt utgjorts av stampad jord (grävsikt 1 och 1b, lager 3 i profil 4).

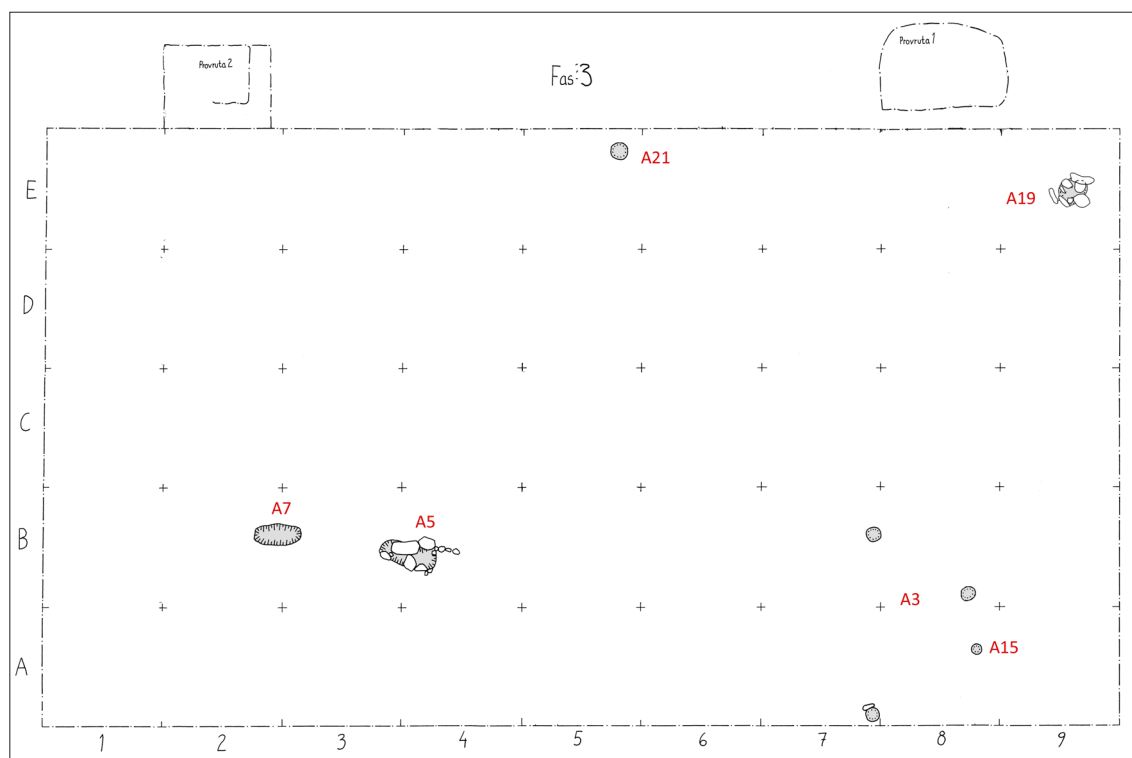
Fas 3

Fas 3 utgör de lämningar som inte kunde knytas till de två bebyggelsefaserna och de lager som initialt grävdes bort med grävmaskin. Den tidsperiod som fas 3 täcker är därför mycket lång, från sent 1000-tal fram till idag. De aktiviteter som representeras är sannolikt åkermark och trädgårdsodling som till stora delar förstört eventuella yngre bebyggelsefas. Det med grävmaskin bortgrävda lagret var endast mellan 0,1-0,3 meter tjockt och kan därför inte representera mer omfattande bortgrävd bebyggelse.

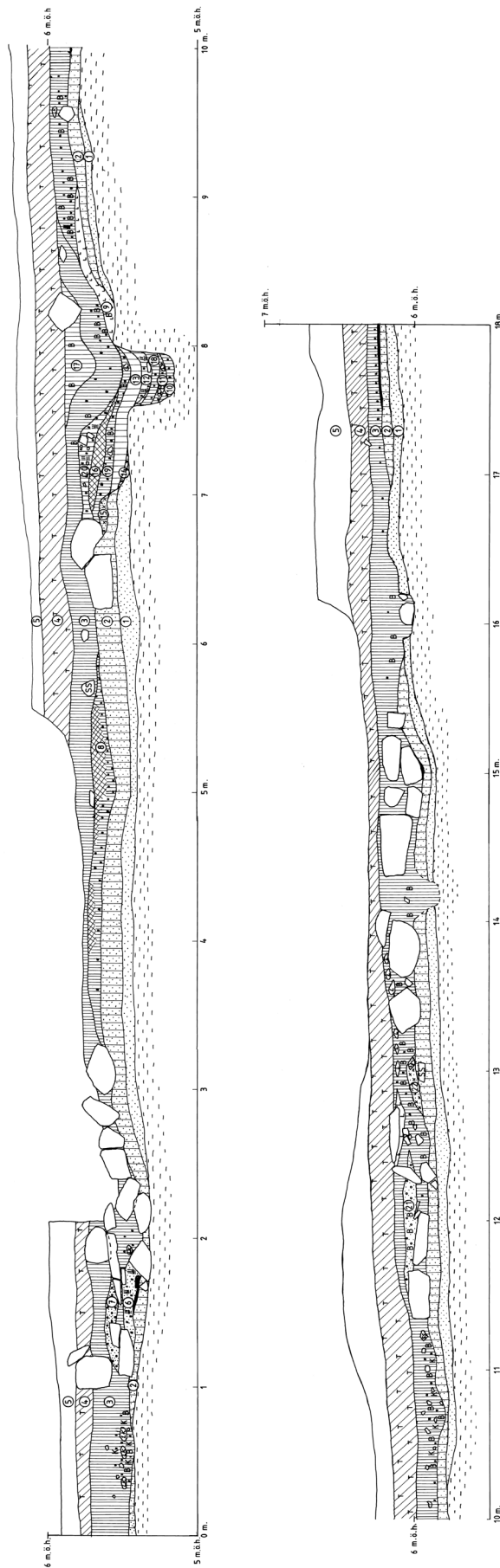
Utöver lagren har åtta anläggningar förts till denna fas, sex stolphål och två nedgrävningar (figur 8). I

rutorna B2-4 fanns ett par oregelbundna nedgrävningar (A5 och A7) varav den ena hade snedställd stenskoning som bildade ett V. Dessa hade ingen fysisk koppling med varandra men är sannolikt samtida. En tänkbar förklaring är att detta är diken eller dränering mellan ett par hus som kan ha varit kopplade till passagen eller dropprummen. Det som återstår är i så fall endast botten på ett dike som

sannolikt kan hänföras till en senare men idag helt bortodlad byggnadsfas. De sex stolphålen (A3-3 stolphål, A15, A19 och A21) är av varierande storlek och djup. De har inte med säkerhet kunnat kopplas till något av husen eller någon annan anläggning i varken fas 1 eller fas 2. Stolphålens dateringar är mycket osäkra och kan i princip vara antingen medeltida eller sentida.

Figur 8
Bebyggelse och anläggningar i fas 3.

Figur 9

Profil 4, norra schaktväggen.

Lagerbeskrivning:

1. Lös gulvit steril sandig silt utan fynd.
2. Gråbrun, sandig silt med enstaka benbitar och föremål. Övergångslager från lager 1 till kulturlagren. Eventuellt den första etableringen på platsen.
3. Kulturlager. Brun och fet till konsistensen, silt. Innehåller ben, kolbitar, keramik och övriga föremål. Bitvis mycket fyndrikt. Troligtvis består detta lager av flera faser med dessa är inte synliga. För att etablera dessa faser
4. Brun till färgen och relativt fet. Mycket svårt att skilja från lager 3 men i princip har dessa två skiljits åt av förekomsten av tegelbitar och glas (recent material)
5. Matjord
6. Brandlager. Rödbrunt lager i huvudsak bestående av sand och bränd lerklining. Innehåller kolbitar och en förkolnad trästock.
7. Sand och gruslager. Brunt till färgen.
8. Brunsvart mot svart lager bestående av silt. Koncentrationer av sot och spridda kolbitar. Enstaka benbitar och föremål. Golvnivå.
9. Lertager med inslag av benbitar.
10. Brunt mot brungrått lager med inslag av kolbitar.
11. Brunt mot brungrått lager med inslag av kolbitar, lera och ben.
12. Som lager 11 men innehåller också bränd lerklining och skörbränd sten.
13. Brunt kulturlager med få fynd.
14. Brandlager. Rostbröd färg.
15. Brandlager. Rödbrun mot rödgul färg.
16. Sotlager
17. Brunt lager med enstaka kolbitar, men utan recent material och inte lika mycket kol som i lager 3.
18. Som lager 10.
19. Som lager 11.
20. Som lager 12.
21. Som lager 7.
22. Som lager 15.
23. Lertager

Fyndmaterial och datering

Det registrerade fyndmaterialet uppgick till 1120 fyndnummer eller nära 4500 enskilda föremål eller fragment. I följande text används förkortningen fnr som beteckning för fyndnummer. Om fnr står före en siffra anger den ett specifikt fyndnummer och om fnr står efter en siffra anger den antal fyndnummer. Av tekniska och tidsmässiga skäl har inga fyndspridningsanalyser gjorts på fyndmaterialet. Följande genomgång baseras enbart på vilka kategorier av fynd som påträffades och inte i vilket sammanhang. En viktig anledning till detta är att de delar av de tre stadsgårdarna som undersöktes var av samma typ, hörnhårdshus med bostads- och hushållsfunktion och därmed nämnvärt inte skiljde sig åt.

Artefakterna registrerades efter 30 olika material och 97 sakord (och ett stort antal under- och formtyper). De största fyndkategorierna utgjordes av keramik (kärl, deglar och kritpipor), lerklining, slagg och järnföremål. Hela fyndmaterialet vägde 75 kg och statistiskt utgjordes det av 25 kg keramik (195 fnr), 22 kg lerklining (88 fnr), 8,3 kg slagg (93 fnr), 6 kg järnföremål (327 fnr) och 5,3 kg vävtyngder (70 fnr). Resterande 6,8 kg utgörs av olika typer av sten (4,4 kg), horn (1,3 kg), övriga metaller, glas och övriga material.

En av de mest varierade grupperna av fynd utgörs av föremål av järn, eftersom de vanligtvis är mest välbevarade. Sammanlagt användes 43 olika sakord för järnföremålen varav de flesta med en till fem fyndnummer vardera. Några kategorier utmärker sig. De mest frekventa var spikar (59 fnr), nitar (32 fnr) och ej definierade fragment eller föremål (76 fnr) vilket utgör hälften av alla fyndnummer av järn. De därefter vanligast förekommande kategorierna var olika typer av verktyg som till exempel knivar (17 fnr), mejslar (6 fnr), punsar (9 fnr, 22 föremål), sylar (7 fnr), nålar (10 fnr) och ej definierade verktyg (14 fnr). Detta kan sannolikt tolkas som rester efter främst trähantverk eller möjligen metallhantverk av det finare slaget. Rester efter metallhantverk var annars ganska magert. Visserligen fanns över 8 kg slagg fördelat på 93 fnr, men slagg väger generellt mycket i förhållande till andra fyndkategorier och är mycket vanligt förekommande i de flesta miljöer

i Sigtuna. Mängden slagg är snarare ett utslag för omdeponering än förekomst av själva hantverket i sig. Den nästintill totala avsaknaden av teknisk keramik är också ett utslag för att metallhantverk inte verkar ha varit den primära sysslan inom området. Endast två eller möjligen tre fnr med deglar (fnr 121, 535, 800), en lödförpackning (fnr 833), en gjutform i sandsten (fnr 274), få rester efter blästerugnsväggar (fnr 431 och fnr 886) samt ett halvt dussin mindre ämnesjärn och barrar påträffades. Anmärkningsvärt är också att ingen bränd eller förslaggad lera finns registrerat. En stor kategori järnföremål var beslag från till exempel dörrar eller kistor (31 fnr) vilka sannolikt kommer från både förvaringsutrustning och husdetaljer. Det mest ovanliga och anmärkningsvärda järnföremålet var en doppsko (fnr 289, figur 10).

Figur 10
En doppsko, fnr 289 (ej skala).

De vanligast förekommande föremål som kan relateras till textilhantverk utgjordes av 36 nålar (26 fnr), 2 nålhus (fnr 1054 i brons och fnr 538 i ben), 5,3 kg delar av vävtyngder (70 fnr) och 7 sländtrissor. Utöver dessa påträffades också delar av ett tinblsein (fnr 1093) och en vävbricka (fnr 622). Av nålarna var 16 gjorda i ben och 10 var tillverkade av järn och utgjordes i huvudsak av dräktnålar, nålbindingsnålar

och synålar. Av sländtrissorna var en tillverkad i horn (fnr 161) som också var dekorerad med två parallella streck längs hela kanten. Av de övriga var tre tillverkade av lera (fnr 819, fnr 1058 och fnr 1095) och tre var gjorda av djurben (fnr 1008, fnr 1052 och fnr 1094).

En stor del av de drygt 80 brynen (53 fnr) som påträffades var små handbrynen som sannolikt använts för nålar och mindre eggverktyg. De flesta var gjorda av skiffer och ett fåtal i sandsten. Inga hängbrynen hittades. Dessutom framkom fragment av några slipstenar av sandsten (4 fnr) varav en kan ha varit en roterande modell och de övriga fasta slipstenar. Brynena och slipstenarna utgör ca 5% av hela fyndmaterialet vilket kan jämföras med antalet brynen från den arkeologiska undersökningen i kvarteret Humlegården där brynena endast utgjorde 2% (214 fnr av 10560 fnr, Wikström (red) 2008: 160).

Några av de mer ovanliga föremålskategorierna utgjordes av smycken, dräkttillbehör, amuletter och personlig utrustning. Dessa grupper utgör en mycket liten del av det totala fyndmaterialet men är desto mer synliga. Bland smyckena/dräkttillbehören fanns tre söljor av järn varav två bältesöljor (fnr 437 och fnr 473) och en oklar sölja (fnr 28), fem pärlor i glas (fnr 7, 786, 1083, 1085, 1099), två karneolpärlor (fnr 1081 och fnr 1086) samt sex spännen varav fyra av brons och två av järn (fnr 619 och fnr 1082).

Figur 11
Ett korsformigt spänne, fnr 290 (skala 1:1).

Två av bronsspännena var mindre ringspännen (fnr 292 och fnr 752), en av dessa var intakt. Det mest anmärkningsvärda spännet var ett korsformigt spänne (fnr 290, figur 11) som främst brukar påträffas i Danmark (e-postkorrespondens mellan Sten Tesch och Jane Kershaw mars 2008). Denna typ av spännen tillverkades under perioden sent 800-tal till början av 900-tal och kommer möjligen från Hedeby. Den har följaktligen varit mycket

Figur 12
En amulett tillverkad av en örnklo, fnr 1073, påträffad i ett omrört lager i ruta C8:1.

långlivad eftersom den hamnade i jorden i Sigtuna först 100 år senare. I gruppen personlig utrustning fanns endast två pincetter, en i brons (fnr 261) och en osäker i järn (fnr 294). Slutligen påträffades också två amuletter, den ena tillverkad av en örnklo (fnr 1073, figur 12) och den andra gjord av en björntand (fnr 1074). Båda hade upphängningshål.

Bland övriga föremål kan följande föremål nämnas. I nära anslutning till en härd (anl 16) påträffades ett mynt (fnr 293, ej daterad). Totalt framkom också tre vikter, varav en av bly (fnr 420) och de två andra i bly/brons (fnr 589 och fnr 1072). I ett omrört lager i den södra delen av undersökningsytan påträffades en del av ett revben som hade en grovt utmejslad sågtandning och vars tänder var kraftigt polerade (fnr 350, figur 13). Ett nästan identiskt föremål har påträffats i Eketorp och har tolkats som en ryktskrapa (Cinthio 1998: 222). Slutligen kan också foten till en gryta av brons nämnas (fnr 1119). Denna påträffades också i ett omrört lager men i den nordöstra delen av undersökningsområdet, vilket gör fyndomständigheter och datering högst oklara.

Figur 13
En eventuell ryktskrapa tillverkad av ett revben, fnr 350 (skala 1:1).

Keramik

Bland keramiken är det en närmast total dominans av äldre svartgods med nästan 99 % av alla fragment eller ca 24 kg av totalt 24,2 kg. Vid fyndregistreringen gjordes ingen distinktion mellan de två typerna AII och AIV, men den övervägande delen av det äldre svartgodset utgjordes av den enkla och grova inhemska typen AIV. Bland det äldre svartgodset finns också några skärvor från oljelampor (fnr 210 och fnr 510).

Den övriga keramiken, 1% eller ca 0,2 kg, består av fragment från enstaka kärl av typerna BI, BIIä, BIII, CI, CII och en bit av en mynning från en täljstensgryta (fnr 468). De mycket få föremål av täljsten som har hittats i Sigtuna (drygt 10-talet) förekommer generellt i kontexter daterade till 1000-talet (se till exempel Wikström (red) 2008: 136 och 158). Inga skärvor av amforakeramik påträffades.

I Sigtunasammanhang brukar A-gods dateras till perioden 1000- och 1100-tal, men finns också senare. BI-gods förekommer från och med sekelskiftet 1100. BIIä, CI och CII förekommer i huvudsak från sent 1100-tal, 1200-tal och framåt och ersätter i stor utsträckning A-godset (Roslund 1995; Pettersson 1996: 6). Keramikprofilen är mycket tydlig med en total dominans av A-gods och en näst intill total avsaknad av övrig keramik. Keramiken ger därför en översiktlig datering av bebyggelsen till sent 900-tal fram till sekelskiftet 1100.

Kammar

För att ringa in bebyggelsens ålder ytterligare kan kammaterialet ge kompletterande svar. Kammaterialet från kvarteret Guldet 6 är dock ganska litet, endast 8 fyndnummer. Alla kamfragment kommer från sammansatta enkelkammar och är tillverkade av horn. Denna typ förekommer allmänt i de äldsta lagren i Sigtuna fram till 1100-talet. Av de 8 kammarna kan 4 mer exakt dateras utifrån deras dekor och form och ger en datering mellan sent 900-tal och mitten av 1000-tal, enligt följande tabell (Carlsson 1996: 41-45):

Fnr 977: kamskena från sammansatt enkelkam, datering 1010-1040

Fnr 1057: sammansatt enkelkam, datering 1000-1050

Fnr 1066: sammansatt enkelkam, datering sent 900-tal - början av 1000-tal

Fnr 1090: kamskena från sammansatt enkelkam, datering 1000-talet

En kategori kammar som helt saknas är dubbelhelkammar. Dessa förekommer redan under 1000-talet men dominerar kammaterialet under 1100-tal (se Wikström (red) 2008: 77 för en diskussion om datering av denna kamtyp). Dubbelhelkammar är så pass vanligt förekommande i Sigtuna att någon eller några bör ha påträffats om bebyggelsens datering skulle sträcka sig in i 1000-talets andra hälft. Utifrån kammaterialet och keramiken är det därför rimligt att anta att bebyggelsen kan dateras till en relativt kort period om ca 50-80 år under perioden slutet av 900-talet till mitten av 1000-talet.

Osteologi

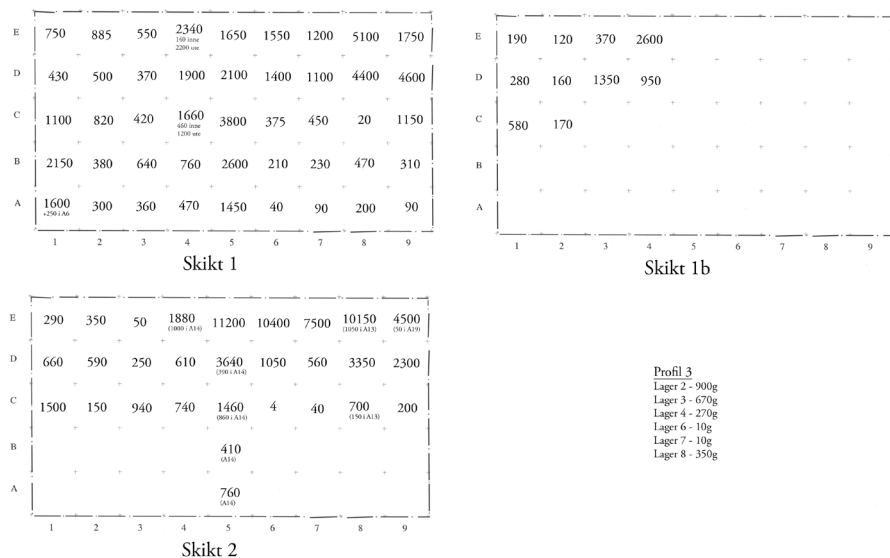
sammanställd av Jan Storå

Vid undersökningarna tillvaratogs totalt c.122 kg skelettfynd. Materialet samlades in från 2x2 m stora grävningsrutorna i olika lager. Figur 14 visar spridningen av benfynd enligt vikt i de olika rutorna och lagren. Man kan se att de största mängderna ben tillvaratogs i schaktets norra del i anslutning till husresterna inom de tre olika tomterna. Man kan också se att mängderna ben var större i de östra delarna än i de västra delarna av schaktet. Inom ramen för undervisningen i Arkeoosteologi (som ämnet då kallades) vid Stockholms universitet analyserades år 1999 c.86 kg av benfynden från Guldets, Tabell 1 (se rapporter av Holst och Kveiborg 1999; Niord och Tourunen 1999; Persson 1999; Sjöling och Westling 1999). Det benmaterial som inte har analyserats är fynden från rutlinjen A och B.

Materialet analyserades i två olika skikt men eftersom det visat sig att indelningen inte kan betraktas som konsekvent är den inte helt relevant. Här kommenteras kort materialet som en helhet. En noggrannare uppdelning är möjlig att göra med hjälp av Däremot kan man säga att benmaterialet är deponerat inom de delar av tomterna där det i regel finns bostadshus. Alla uppgifter som presenteras här är hämtade ur analysrapporterna och för en noggrannare redovisning hänvisas till dessa. Här presenteras endast en kort översikt av resultaten av analyserna.

Up. Sigtuna, Kv. Guldets 6, 1997.
Schaktplan, skala 1:100.

Fördelningen av djurben i skikt och ruta

Figur 14
Spridningen av
benfynd enligt vikt
inom schaktet.

Tabell 1. Mängden ben som har analyserats i de olika rutorna oavsett grävskikt.

Ruta	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Totalt
B	2079,4									2079,4
C	1866,1	1086,5	2372,2	2348,7	5047,2	357,6	559,1	739,7	1872,9	16250
D	1268,1	1167	1866	3392,3	5388,5	2422,1	1536,9	7355,5	2635,4	27031,8
E	928,4	1254,9	907,2	5546,3	3575,5	7701,1	2414,9	13805,1	4914,3	41047,7
Totalt	6142	3508,4	5145,4	11287,3	14011,2	10480,8	4510,9	21900,3	9422,6	86408,9

Materialet

Enligt vikt har totalt nästan 80 % av materialet kunnat identifieras till art eller grupp av arter. Detta inkluderar också en del ben som kunnat identifieras till benslag men inte till art. Benen kommer till klart övervägande del från tamdjur medan andelen vilt är liten. I materialet finns även en mindre mängd ben från fågel och fisk men dessa har inte närmare identifierats. Man kan säga att artrepresentationen vid Guldets är den förväntade om man beaktar att benfynden kommer från en stadsmiljö.

Flest ben har identifierats till nötkreatur följt av svin och får/get. Fåret verkar ha varit mycket vanligare än geten. Benen som har identifierats till stort hovdjur kommer troligen till största del från nötkreatur. Andelen häst är i regel liten i miljöer som Sigtuna och här påträffades enstaka ben i olika grävrunder. Emellertid uppvisar ett av benen spår efter slakt så en viss konsumtion av hästkött verkar ha förekommit. Från Prästgatans undersökning finns också några ben från häst som uppvisar slaktspår. Ben som identifierats till mindre hovdjur kan komma från svin eller får/get men en närmare fördelning är svår att bedöma. Ben från hund och katt framkom i flera kontexter. Inga spår av slakt finns noterade på dessa ben.

Ett mindre inslag av vilt finns representerat; älg, rådjur, räv, bäver, hare samt säl. Ben från älg dominerar av hornfragment varav en del är bearbetade. En stor del av dessa sorterades dock ut redan vid fältarbetet så mängden är inte representativ. Man kan notera att det från bävern finns flest benelement från de övre delarna av extremiteterna, ryggraden och kraniet. Ben från händerna och fötterna är sällsynta, d.v.s. de ben som kan ha följt med skinnet efter att det flåtts av kroppen. Tio av bäverbenen påträffades inom samma kontext (E6:2). Av räv påträffades tretton ben från samma tass inom samma kontext (C8:1). Tassen hade huggits av i höjd med mellanfotsbenen. Fem kraniefragment av människa påträffades inom undersökningsområdet i rutorna D5:2 och C4:1.

Tabell 2. Fördelningen av däggdjur, fågel och fisk enligt antal fragment från Guldets.

Däggdjur	Fågel	Fisk	Totalt
7078	872	255	8205

Tabell 3. Artfördelningen vid Guldets enligt antal fragment

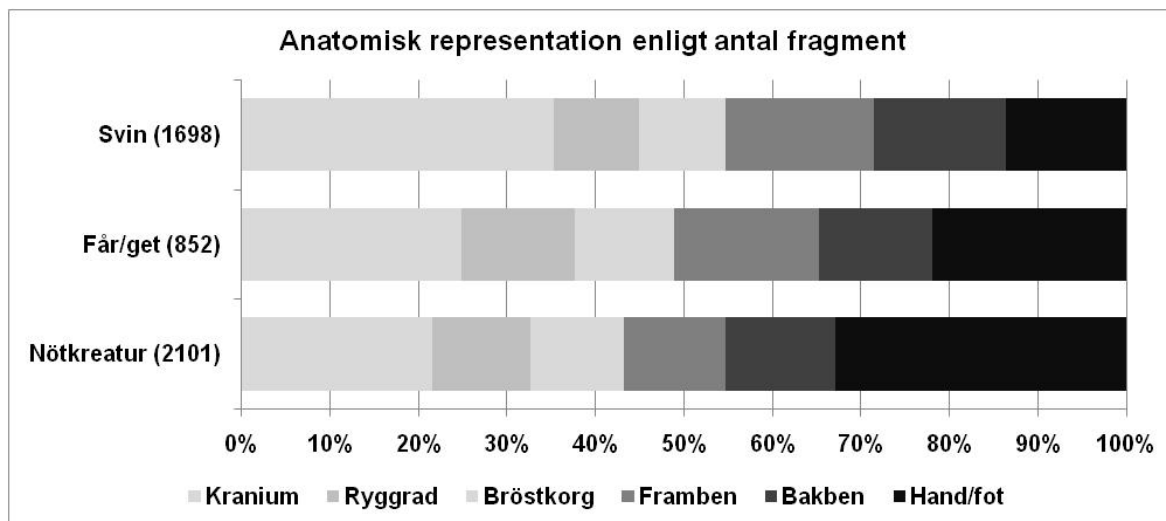
	Antal fragment
Nötkreatur	2101
Häst	10
Älg*	9
Hjortdjur (horn)	1
Rådjur	1
Får	138
Get	33
Får/get	682
Svin	1698
Hund	7
Katt	5
Räv	15
Säl	2
Bäver	26
Hare	8
Gnagare	1
Stort hovdjur	1635
Mindre hovdjur	706
Totalt	7078

*Dessutom 9 bearbetade hornfragment

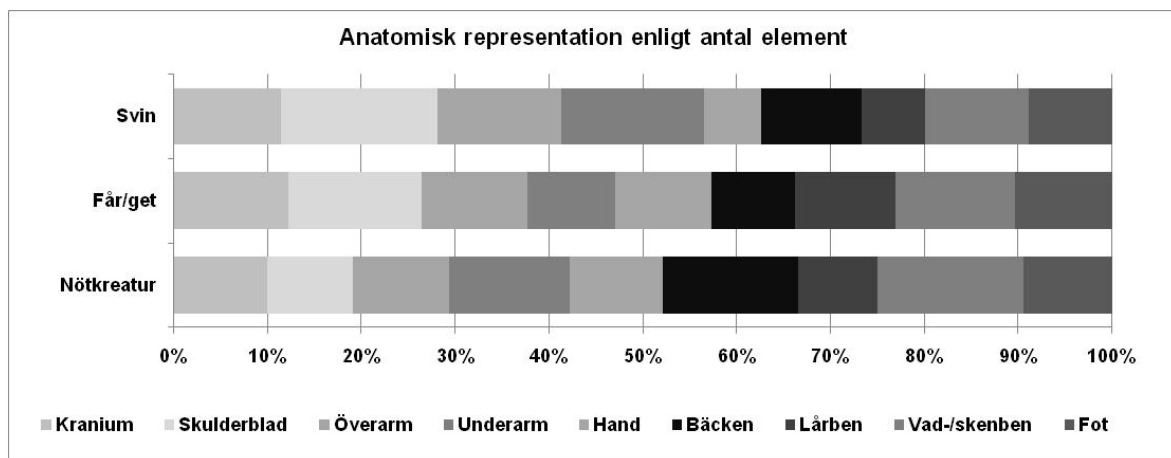
Matrester/slaktrester?

En jämförelse av den anatomiska representationen antyder att de flesta kroppsregioner av tamdjuren finns representerade i materialet. Sett till antal fragment av de olika kategorierna finns mindre skillnader mellan främst svin och nötkreatur där den senare uppvisar en lite högre andel ben från de yttersta delarna av extremiteterna (händer och fötter) och en något mindre andel kraniefragment. Jämförelsen ger dock inte en korrekt bild av faktiska förhållanden eftersom det ingår olika antal element i de olika kroppsregionerna. Dessutom finns det i kategorin stort hovdjur och också inom det till art oidentifierade materialet en stor mängd fragment från kotor och revben vilket gör att kategorierna ryggrad och bröstorg skenbart är underrepresenterade i jämförelsen. Om man gör motsvarande jämförelse enligt antal skelettelement är skillnaderna i anatomisk representation mindre uttalade. Man kan således inte urskilja någon selektion av vissa kroppsdelar av djuren. Den största skillnaden mellan de olika områdena inom undersökningsytan gäller snarast mängden avfall som har deponerats. Kvalitativt är skillnaderna mindre.

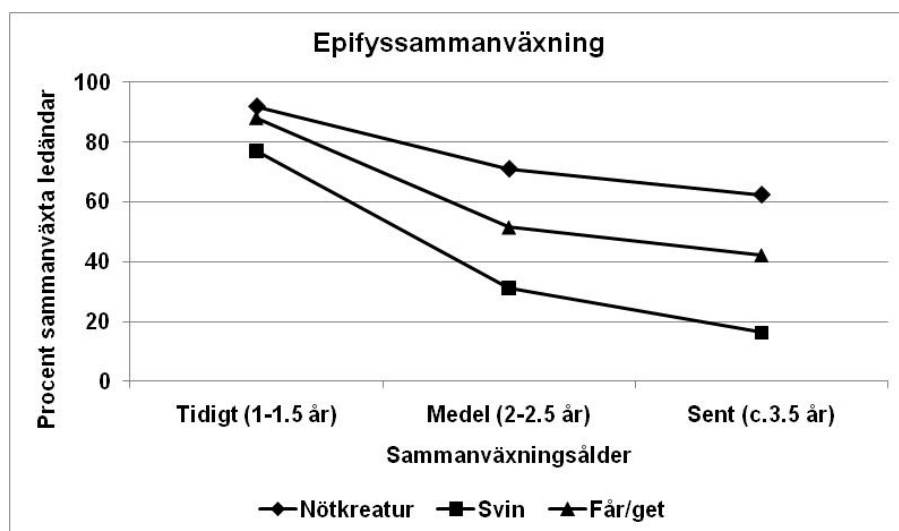
Slaktmönstret för tamdjuren vid Guldets uppvisar ett typiskt mönster. En jämförelse av åldersfördelningen visar att de olika arterna har slaktats vid olika ålder. Figur 17 visar att det av nötkreatur inom den äldsta åldersgruppen finns en betydligt högre andel ben som har vuxit fast i jämförelse med svinet (c.16% mot 62%). En mycket högre andel av benen från nötkreatur än svin kommer således från individer som är äldre än 3.5 år vilket väl stämmer överens med ett normalt utnyttjande av djuren. Svinen slaktades normalt i ganska ung ålder och man höll sällan ett större antal vuxna djur. Benen (eller snarare köttet) från nötkreatur kommer sannolikt från äldre kor som slaktats efter att de under flera år hade brukats för mjölkproduktion. Fåret intar en mellanställning. Detta är ett vanligt mönster som man ofta observerat i medeltida stadsmaterial. Mera detaljerade osteologiska data återfinns i originalrapporterna.

Figur 15
Anatomisk representation för tamdjuren enligt antal fragment.

Figur 16
Anatomisk representation för tamdjuren enligt antal element.

Figur 17
Åldersfördelning enligt sammanväxningen av rörbenens ledändor (epifyser). Jämförelsen visar att de tre arterna slaktats vid olika ålder.

Slutsatser

Sigtuna grundlades under den andra hälften av 900-talet och lades från början ut i ett fast mönster. En teori är att kung Erik Segersäll någon gång omkring 970-980 i kraft av sitt ämbete utarbetat stadsplanen för Sigtuna (t ex Tesch 2007: 99). Parallellt med stranden på ett avstånd av cirka 30 m anlades en gata eller ett kommunikationsstråk. Mellan gatan och stranden placerades smala tomter med kortsidan mot gatan. Gränserna mellan tomterna markerades med diken som sannolikt också fungerade som dränering. Mönstret upprepades längs hela gatan på båda dess sidor (figur 18). Detta mönster tyder på en av kungen reglerad och redan från början anlagd stad.

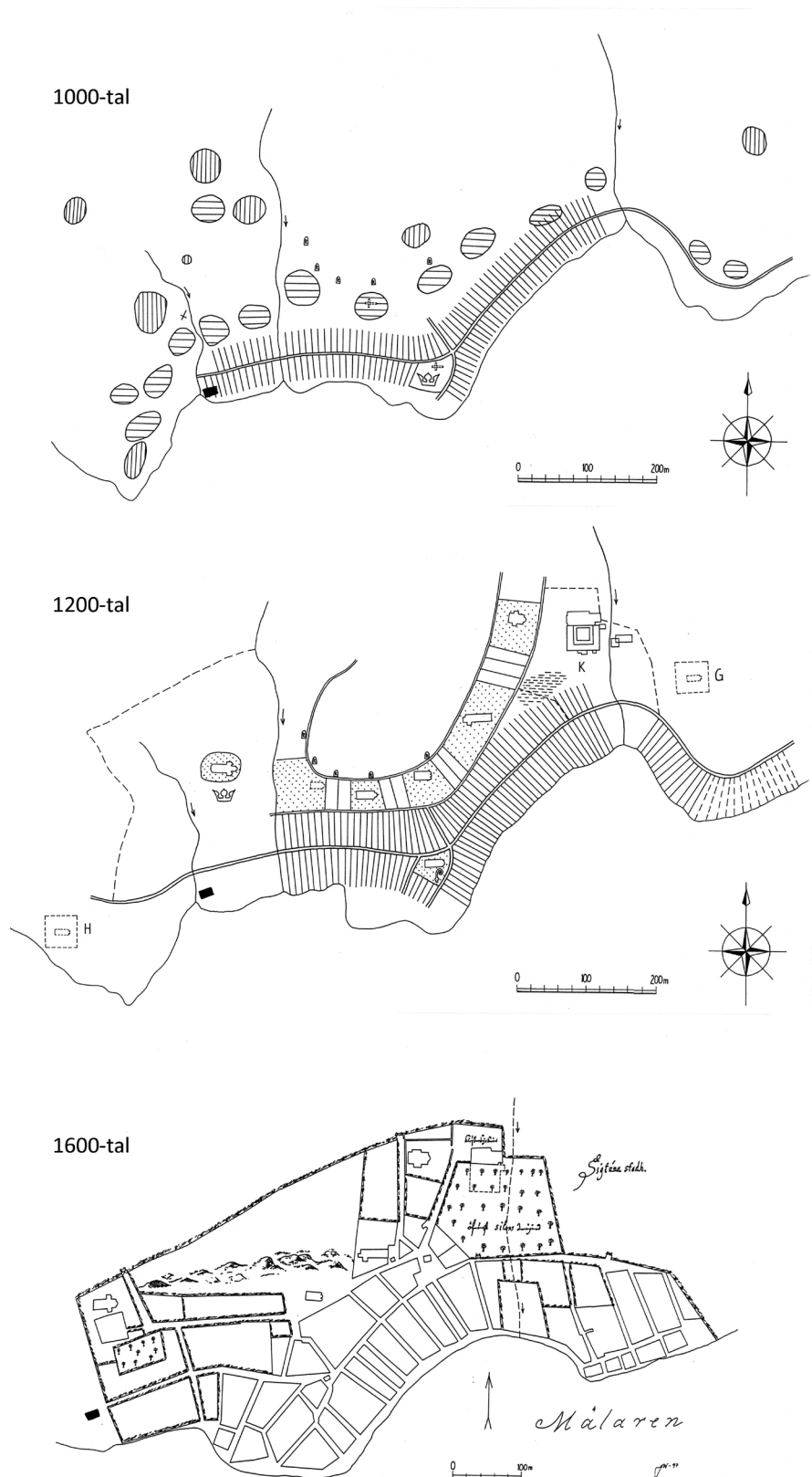
Det är framförallt resultaten från den stora undersökningen i kvarteret Trädgårdsmästaren 9 & 10 som är grunden för ovanstående teori. Här undersöktes fyra medeltida stadsgårdar i den centrala delen av staden. Från de tidigaste faserna framkom endast ett par hus på varje stadsgård vilket senare ökade till upp emot fem och sträckte sig omkring 35-40 meter från gatan (Tesch 2007: 83, Wikström (red) 2008: 85). Stadsgårdarnas utveckling delades också in i tio huvudfaser där fas I är från sent 900-tal, fas II från 1000-talet och fas III från 1100-talet. De tidigaste husen hade en enkel träram lagd direkt på marken eller stolpar som var nedslagna i marken. Till största delen hade de lergolv och väggar av klinat flätverk. Husen användes främst som bostadshus. Under fas II blev husen kraftigare konstruerade med en grund på syllstenar och väggar av till exempel timmer. Golven var av lera eller grus. Från den här tiden fanns det också hus på stadsgårdarna som endast var avsedda för hantverk. Husen med mitt- och hörnhärd var framför allt bostadshus eller avsedda för husbehovsaktiviteter. Från 1100-talet blev stadsgårdslämningarna otydligare. Detta kan bero på att husen enbart byggdes av trä med endast ett fåtal syllstenar och att avfallshantering blivit annorlunda.

Stadsgårdarna kunde också delas in i fyra olika zoner beroende på aktivitetsområden (figur 5). Zon I är hantverkshus närmast Stora gatan, zon II flerfunktionshus, zon III och IV är bostads-

hus/samlingsplats (Pettersson 1995: 71-74). Indelningen har också blivit bekräftad vid flertalet undersökningar i Sigtuna under senare år. Vid en arkeologisk undersökning i kvarteret Humlegården 2006 dokumenterades dock både stadsgårdar och bebyggelse från 1000-talet som inte överrensstämde med resultaten från kvarteret Trädgårdsmästaren. Bland annat visade det sig att bebyggelsen låg mellan 40 och 60 meter från Stora gatan och bestod av både hallbyggnader och hörnhärdshus men också mindre fyrkantiga hus med mitthärd blandat inom vad som kan betraktas som samma ”zon” (Wikström (red) 2008: 83-92). Vilken zon dessa hus motsvarar är därför oklart. Undersökningen i kvarteret Guldet bekräftade också vad som tidigare var bekant, att där idag Stora gatan ligger, låg också den medeltida gatan.

Resultaten från den arkeologiska slutundersökningen i kvarteret Guldet 6 visade att bebyggelsen i detta område var mycket kortlivad. Sannolikt kan den dateras till 1000-talets första hälft. Det är oklart om bebyggelsen inom undersökningsytan etableras redan vid Sigtunas grundläggning runt 980. Fyndmaterialet indikerar däremot att den bör ha övergivits innan 1100-talets början, främst med tanke på den totala dominansen av äldre svartgodskeramik och avsaknaden av dubbelhelkammar.

Orsaken till att yngre bebyggelse saknas står sannolikt att finna i händelser i andra delar av staden, dels vid museets tomt, dels vid dagens Prästgården. Mot slutet 1000-talet byggdes biskopskyrkan på den gamla kungsgårdstomten, som ungefär motsvarar museets nuvarande tomt. Samtidigt flyttades sannolikt kungsgården runt 1060 till ett annat läge. Tänkbart är till en mera upphöjd placering och sannolikt då i området kring S:t Per där han också lät bygga den kyrka som än idag finns kvar som ruin. För att utöka sin egen mark avhyste kungen hela bebyggelsen i de västra delarna av staden, motsvarande dagens kvarteret Guldet. En hypotes är att nya stadsgårdar istället etablerades vid nuvarande Munkholmen i öster (figur 18). I och med detta upphörde bebyggelsen i Sigtunas västra del till förmån för den östra (Tesch 1997: 14-15).

Figur 18
Rekonstruerade stadsplaner från 1000-tal och 1200-tal och avritning av en historisk karta över Sigtuna på 1600-talet. Schaktet markerat med en svart rektangel.

Referenser

Carelli, P. 1996. Blixtar och dunder, magiska under. Om åskstenstraditionen och förekomsten av stenåldersfynd i medeltida kulturlager. Fornvännen 91 (1996/3). Stockholm. 153-170.

Carlsson, M. 1996. Kammar och kamdatering. I: Bäck, M. (Red.). Stratigrafi och bebyggelse lämningar i Stora gatan, Uppland, Sigtuna, RAÄ 195. UV-Stockholm, Rapport 1996:127. Stockholm s. 40-48.

Cinthio, H. 1998. Hästmundering. I: Eketorp-III. Den medeltida befästningen på Öland. Artefakterna. Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien.

Harris, E. C., 1989. Principles of archaeological stratigraphy. Second edition. London.

Harris, E. C, Brown, M. R., & Brown, G. J., 1993. Practices of archaeological stratigraphy. London.

Holst, J. & Kveiborg, J. 1999. Kvarteret Guldet: osteologisk analys av medeltida djurben från Sigtuna. Arkeoosteologiska forskningslaboratoriet, Stockholms universitet. AB-kurs i arkeoosteologi vt-99.

Niord, M. A. & Tourunen, A. 1999. Rapport över animalosteologiskt material från kvarteret Guldet i Sigtuna. Arkeoosteologiska forskningslaboratoriet, Stockholms universitet. AB-kurs i arkeoosteologi vt-99.

Persson, M. 1999. Rapport över animalt skelettmateriel från kvarteret Guldet 6, Sigtuna. Arkeoosteologiska forskningslaboratoriet, Stockholms universitet. AB-kurs i arkeoosteologi vt-99.

Pettersson, B. 1990. Stadsgården - hus och hemmiljö. I: Tesch, S. (Red.). Makt och människor i kungens Sigtuna. Sigtunautgrävningen 1988-90. Sigtuna. 38-49.

Pettersson, B. 1995. Stratigraphic analysis and settlement stratigraphy in early medieval Sigtuna. I: Arrhenius, B. (ed.). Laborativ Arkeologi 8. Journal of Nordic Archaeological Science. Stockholm. 65-77.

Pettersson, B. 1996. Kvarteret Trädgårdsmästaren 6 i Sigtuna. Arkeologisk undersökning 1990. Meddelanden och Rapporter från Sigtuna Museer nr 2. Sigtuna.

Pettersson, B. 2007. Kammakeriavfallets spridning på en tidigmedeltida stadsgård i Sigtuna. Situne Dei 2007

Ros, J., 1996. Stratigrafi med erfarenheter från Sigtuna. META nr 4 1996. s. 45-54.

Roslund, M. 1995. Internrapport: Dateringsanalys av den högmedeltida keramiken från kvarteret Trädgårdsmästaren 9 och 10, Sigtuna, Uppland. Opublicerad rapport.

Sjöling, E. & Westlin, T. 1999. Animalosteologisk rapport kvarteret Guldet 6, Sigtuna. Arkeoosteologiska forskningslaboratoriet, Stockholms universitet. AB-kurs i arkeoosteologi vt-99.

Söderberg, A. 2008. Metall- och glashantverk. I: På väg mot Paradiset. Meddelanden och rapporter från Sigtuna museum nr 33.

Tesch, S. 1990. Stad och stadsplan. I: Tesch, S. (Red.). Makt och människor i kungens Sigtuna. Sigtunautgrävningen 1988-90. Sigtuna. 23-37.

Tesch, S. (red) 1997. Mariakyrkan i Sigtuna. Dominikankonvent och församlingskyrka 1247-1997. Minnesskrift med anledning av 750-årsjubileet. Sigtuna museers skriftserie 7

Tesch, S. 2007. Sigtuna – det maktpolitiska och sakrala stadsrummet under sen vikingatid och tidig medeltid (c:a 980-1200). I: Människors rum och människors möten. Kulturhistoriska skisser.

Wikström, A. 2008-11-24. Up, Sigtuna, kvarteret Nunnan. Rapportsammanställning. Sigtuna Museums Undersöknings Verksamhet.

Wikström, A. 2008-12-04. Up, Sigtuna, kvarteret Professorn 1. Rapportsammanställning. Sigtuna Museums Undersöknings Verksamhet.

Wikström, A. (red) 2008. På väg mot Paradiset. Meddelanden och rapporter från Sigtuna museum nr 33.

Deltagande arkeologer vid slutundersökningen.

Bakre raden från vänster: Johan Westerlund och Rune Edberg

På schaktkanten från vänster: Anders Wikström, Lillian Pettersson och Björn Pettersson

Sigtuna Museum

Stora Gatan 55
193 30 Sigtuna.

tel.: 08 - 591 266 70, fax.: 08 - 597 838 83.
e-postadress: anders.wikstrom@sigtuna.se

Administrativa uppgifter

Förundersökning

Länsstyrelsen dnr: 220-96-8527
Uppdragsgivare: Cecilia & Johan Pattyranie
Kvarter/gata/fastighet: Guldet 6
Socken: Sigtuna
Fornlämning: RAÄ 195:1
Kommun: Sigtuna
Landskap: Uppland
Ekonomiskt kartblad: 118 21 Sigtuna
Typ av undersökning: Arkeologisk förundersökning
Undersökt yta: 20 m²
Fältarbets tid: juni samt 25, 28 okt 1996
Fältarbetspersonal: Sten Tesch (provruta 1-3) och Olle Heimer (provruta 4-6)
Rapportarbete: Anders Wikström
Dokumentationshandlingar: 5 plan- och profilritningar i skala 1:10
Antal fyndnummer: (registrerade i slutundersökningens databas)

Slutundersökning

Länsstyrelsen dnr: 220-97-8559 (tillstånd), 220-97-14815 (bidrag)
Uppdragsgivare: Cecilia & Johan Pattyranie
Kvarter/gata/fastighet: Guldet 6
Socken: Sigtuna
Fornlämning: RAÄ 195:1
Kommun: Sigtuna
Landskap: Uppland
Ekonomiskt kartblad: 118 21 Sigtuna
Typ av undersökning: Arkeologisk slutundersökning
Undersökt yta: 180 m²
Fältarbets tid: 16 sep - 14 okt 1997
Arkeologtimmar: 672
Grovtimmar: 160
Maskintimmar: 12
Fältarbetspersonal: Anders Wikström, Johan Westerlund, Björn Pettersson, Lilian Pettersson och Rune Edberg
Rapportarbete: Anders Wikström och Jan Storå
Dokumentationshandlingar: 14 planritningar, 11 profilritningar i skala 1:20/1:10, anläggningsbeskrivningar, lagerbeskrivningar samt sv/v/färg foto
Antal fyndnummer: 1120

Fynd, fotografier och ritningar förvaras på Sigtuna Museum.

